

Педагогічний дискурс, випуск 21, 2016 / Pedagogical Discourse, Issue 21, 2016

1941. – 167 с. – (Педагогічні твори). / Komenskyi Y. A. Favourites Pedagogical Works / Yan Amos Komenskyi. – Moskva: Uch.ped.yzdat, 1941. – 167 s. – (Pedagogichni tvory). [in Russian].

Дата надходження статті: «02» вересня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «14» вересня 2016 р.

Рецензенти:

Зінченко В. – доктор філософських наук

Сіданіч І. – доктор педагогічних наук, професор

Георгінова Лариса – проректор із зовнішніх зв'язків Українського гуманітарного інституту, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: georginova@ugi.edu.ua

Georginova Larisa – vice-rector for External Communications of Ukrainian Institute of Arts and Sciences, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: georginova@ugi.edu.ua

Куриляк Валентина – студентка Українського гуманітарного інституту, гуманітарний факультет, e-mail: valentina.kuryliak@gmail.com

Kuryliak Valentina – student of Ukrainian Institute of Arts and Sciences, faculty of Humanities, e-mail: valentina.kuryliak@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Георгінова Л. Основа педагогічних ідей Яна Амоса Коменського / Лариса Георгінова, Валентина Куриляк // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 20–25.

Cite this article as:

Georginova L, Kuryliak V. Basis of Pedagogical Ideas of Jan Amos Comenius, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 20–25.

УДК 37.017.92

ІРИНА ГЛОТОВА,

кандидат філологічних наук

(Україна, Одеса, Одеський автомобільно-дорожній коледж Одеського національного політехнічного університету)

IRINA GLOTOVA,

candidate of philological sciences

(Ukraine, Odesa, Odesa College of Civil Engineering and Architecture of Odesa National Polytechnic University)

orcid.org/0000-0002-0517-4347

Мультикультуралізм як ціннісна орієнтація сучасної освіти

Multiculturalism as Value Orientation of Modern Education

У статті досліджено мультикультуралізм як основний фактор, що визначає сучасні соціально-філософські та філософсько-педагогічні дослідження.

Визначено аксіологічні складові мультикультурної освітньої парадигми: мультикультурну особистість, під якою розуміється особистість, яка сприймає себе як суб'єкта полілогу культур, що має активну життєву позицію, володіє розвиненим почуттям емпатії і толерантності, емоційною стійкістю, здатна до продуктивної професійної діяльності в умовах культурного різноманіття суспільства. полікультурне взаємодія, яка володіє потужним аксіологічними потенціалом і є, на нашу думку, другою складовою мультикультурної освітньої парадигми. Третьою складовою мультикультурної освітньої парадигми є мотиваційно-діяльнісний компонент, який передбачає сформованість навичок міжкультурної взаємодії; володіння методами, формами, прийомами і техніками педагогічної роботи у мультикультурному колективі; навичками забезпечення культурного змісту навчання; гуманістично орієнтований стиль педагогічної взаємодії.

Міжкультурна комунікація як четверта складова мультикультурної освітньої парадигми спрямована на досягнення взаємодії соціумів, представників різних культур на основі взаєморозуміння.

Ключові слова: *мультикультуралізм, мультикультурна освіта, мультикультурна особистість.*

In the article the multiculturalism as a major factor in determining the current socio-philosophical and philosophical and pedagogical research. The objectives of multicultural education can be considered the most complete development potential of all participants in the educational process, regardless of their racial, ethnic and cultural identity. In addition, each trained and educated in the spirit of recognition and respect of their own race, nationality and culture, overcoming stereotypes and thinking uniqueness, respect other points of view, customs and values.

Determined axiological components multicultural educational paradigm, multicultural identity, defined as a person who sees himself as a subject polylogue cultures that have active life position, has a developed sense of empathy and tolerance, emotional stability, capable of productive professional activity in terms of cultural diversity society. multicultural interaction, which has a strong axiological potential is, in our opinion, the second part of multicultural educational paradigm.

The third component is a multicultural educational paradigm motvatsiyno-activity component which provides for formation of intercultural skills; possession of methods, forms, methods and techniques of teaching in a multicultural team; providing cultural content skills training; humanistic oriented pedagogical style interaction.

Intercultural communication as the fourth component of multicultural educational paradigm aimed at achieving interaction of societies, representatives of different cultures based on mutual understanding.

Key words: *multiculturalism, multicultural education, multicultural personality.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... У світовому освітньому просторі активно обговорюється нова система цінностей і цілей освіти, що відповідає принципам культуровідповідності, толерантності і дотримання прав людини. Така система цінностей отримала назву мультикультуралізм. Освітня євроінтеграція України потребує прояснення змісту мультикультурних викликів, способів їх інтерпретації та теоретичної верифікації можливих відповідей на них.

Аналіз досліджень і публікацій... Власне поява концепції мультикультурної освіти пов'язана з роботами Дж. Бенкса, який запропонував теорію чотирьох моделей освіти, різних за ступенем інтеграції культур. Дослідженням мультикультурної освіти займалися вчені К. Грант, Д. Голнік, Ф. Чінн, Р. Такаки, С. Ньето, К. Слігере, Ф. Барт, Дж. Грей, В. Ліппі, Ч. Тейлор, А. І. Куропятник, Н. М. Лебедева, В. Малахов, Г. В. Палаткін і інші, які у феномені мультикультуралізму бачать «механізм» стабілізації суспільства, розвитку його етнічного та культурного різноманіття на основі рівності прав національної більшості, етнічних і культурних меншин. Про необхідність спеціальної підготовки майбутніх педагогів до роботи в мультикультурному середовищі заявляли А. М. Абдулкарімов, В. Х. Абелян, В. Е. Бауер, Е. Е. Боровкова, Л. Н. Бушуєва, Є. В. Васильєв, Г. Д. Дмитрієв, Н. Д. Зінгер, Р. А. Коновалова, Є. В. Кузнецова, Р. І. Кусарбаєв, Е. В. Махова та інші. Однак система такої підготовки в науково-педагогічній літературі не розкривається.

Концепція мультикультуралізму, на думку більшості дослідників, виступає в якості основного фактора, що визначає сучасні соціально-філософські та філософсько-педагогічні дослідження. Зокрема, на думку Л. П. Костікової, «полицультурное обучение как дидактическая концепция приобретает все более глобальный характер, интегрируясь в учебные программы целого ряда дисциплин на уровне методики» [1, с. 55]. А. В. Шафрікова підкреслює, що воно спрямоване на збереження і розвиток усього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, існуючих в даному суспільстві, і базується на принципах діалогу та взаємодії різних культур [4].

Формулювання цілей статті... Можна встановити також невирішеність низки проблем, які гальмують процес створення нової концепції освіти в межах мультикультурної освітньої парадигми. Перш за все, це проблеми аксіологічні: цінності зовнішні і внутрішні, національні і міжнаціональні. Тому метою нашої статті є визначення аксіологічних складових мультикультурної освітньої парадигми.

Виклад основного матеріалу... Власне термін «мультикультура» перекладається як культура, що складається з безлічі культур. Мультикультурна освіта – це освіта, що створює рівні для всіх етносів можливості реалізації своїх культурних потреб, прилучає молодь до культурних і моральних цінностей інших країн і народів. Це освіта, спрямована на збереження і розвиток усього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, існуючих в цій спільноті, і на передачу цієї спадщини, а також і інноваційних новоутворень молодому поколінню. Організація освіти на принципах мультикультурності і різноманітності виходить з постулату: клас – один, а культур і субкультур в ньому - багато, і всі рівноправні, і все необхідні в освіті.

Розвиток мультикультурного змісту освіти всюди в світі висуває вимоги до перебудови національних систем на основі нових інтеграційних схем, підвищує інтерес педагогів до культурологічної проблематики, що є наслідком трьох взаємопов'язаних причинних зв'язків. По-перше, в філософії освіти відбувається зміна провідних концепцій і завдяки плюралізму позицій

виробляються різноманітні підходи як в самій педагогіці, так і у функціонуванні освітніх систем. Така еволюція відбувається на основі переосмислення накопиченого культурного досвіду. При цьому культура створює підґрунтя для розвитку і вкорінення різноманіття, варіативності і якісної своєрідності всіх своїх елементів, а освіта дає учням розуміння цих процесів. По-друге, зміна соціально-економічних орієнтацій спонукає педагогів звертатися до базових цінностей культури для того, щоб коригувати традиційні і ставити інноваційні культурні цілі і завдання освіти в умовах мінливого суспільства, а також за допомогою культурології знаходити адекватні засоби для реформ. Не випадково сфера освіти шукає підтримку в культурі і культурології – саме вони, а не політичні або ідеологічні рефлексії, я джерелом динаміки освіти. Нарешті, суб'єкти освітніх систем – діти, педагоги, батьки, працівники управління, а також спільнота в цілому як споживач результатів педагогічної діяльності – починають розуміти необхідність більш активного насичення навчально-виховного процесу культурними компонентами, оскільки саме вони створюють умови для духовного становлення дітей і підлітків, саме загальнолюдські цінності культури можуть забезпечити нові соціокультурні потреби. Всі національні системи освіти, вирішуючи свої внутрішні завдання, будують проте спільний культурний простір як мультикультурний [2].

В результаті детального дослідження проблеми мультикультурності, нами були виділені основні аксіологічні складові мультикультурної освітньої парадигми, до яких ми відносимо: потребу соціуму у формуванні мультикультурної особистості, що поєднує в собі системні знання в області етнокультури, гармонійну національну самосвідомість, орієнтацію на духовні цінності, толерантність і здатність до міжетнічного діалогу. Це замовлення епохи, яке може реалізуватися при освоєнні молодими людьми загальнолюдських цінностей, прилучення до культури інших народів, збереження багатовікових загальнолюдських і національних традицій [3, с. 314]. Мультикультурна особистість володіє полікультурним світоглядом, що характеризується, перш за все, нелінійністю, неодномірністю, здатністю охопити явище з різних сторін.

В ряду найважливіших передумов, що обумовили наукові пошуки в області формування мультикультурної особистості, під якою розуміється особистість, яка сприймає себе як суб'єкта полілогу культур, що має активну життєву позицію, володіє розвиненим почуттям емпатії і толерантності, емоційною стійкістю, здатна до продуктивної професійної діяльності в умовах культурного різноманіття суспільства, як правило, виділяються такі, як необхідність толерантного співіснування різних етнічних і соціальних спільнот, оскільки в світі практично немає моноетнічних держав, глибоке осмислення феномена культури як явища, що пронизує всі сфери соціального буття, процес полілогу світових і локальних культур, становлення гуманістичної парадигми в якості домінанти соціокультурного процесу, посилення інтеграційних процесів в науці.

В процесі міжкультурного спілкування різноманітні комунікативні мережі («свій» і «чужий») накладаються одна на одну, утворюючи суміжні зони, складні збіги. Це призводить до неповного взаєморозуміння, порушення комунікації і навіть конфлікту культур, попередити які може полікультурне взаємодія, яка володіє потужним аксіологічним потенціалом і є, на нашу думку, другою складовою мультикультурної освітньої парадигми. Вона, на думку Х. Томаса, «... має місце, коли певна особа прагне в спілкуванні з людьми іншої культури зрозуміти їх специфічну систему сприйняття, пізнання, мислення, їх систему цінностей і вчинків, інтегрувати новий досвід у власну культурну систему змінити її відповідно до чужої культури» [7].

Третьою складовою мультикультурної освітньої парадигми є мотиваційно-діяльнісний компонент, який передбачає сформованість навичок міжкультурної взаємодії; володіння методами, формами, прийомами і техніками педагогічної роботи у мультикультурному колективі; навичками забезпечення культурного змісту навчання; гуманістично орієнтований стиль педагогічної взаємодії.

Міжкультурна комунікація як четверта складова мультикультурної освітньої парадигми спрямована на досягнення взаємодії соціумів, представників різних культур на основі взаєморозуміння. Не дивлячись на те, що загальні принципи взаємодії базуються на загальнолюдських цінностях, кожне конкретне етнокультурне співтовариство вибудовує свою власну ієрархію цінностей, саме тому вчителю необхідно не тільки володіння загальними навичками педагогічної взаємодії, що було достатнім в монокультурному середовищі, але також і навичками міжкультурного взаємодії.

Педагогічна діяльність повинна базуватися на трьох принципах: повага, емпатія, справедливість. Використання даних принципів спрямоване на досягнення наступних цілей: розвиток ідентичності учнів як їх індивідуальної гідності; сприяти усвідомленню учнями відмінностей в їх цінності і розвиток розуміння, що саме ці відмінності дозволяють підвищити рівень варіативності в прийнятті рішень у різноманітних життєвих ситуаціях; усвідомлення різниці в індивідуальних цілях та перспективи, розуміння їх причин; спільне вивчення історії та

спадщини представників всіх культур в освітньому колективі, уникаючи критики і стереотипів; розвиток у учнів розуміння взаємозв'язку і взаємозалежності всього людства [6, с. 3].

Цілями мультикультурної освіти можна вважати максимально повний розвиток потенціалу всіх учнів, незалежно від їх расової, національної та культурної приналежності. При цьому кожна дитина виховується і навчається в дусі визнання і поваги власної раси, національності та культури, подолання стереотипів і однозначності мислення, акцептування та поваги інших точок зору, звичаїв і цінностей. Умовою впровадження принципів мультикультурної освіти є багатогранна реформа освіти.

Аналізуючи основні цінності мультикультурної освіти, С. Ніето виділяє наступні його характеристики: мультикультурна освіта є антирасистською; мультикультурна освіта є загальною; мультикультурна освіта є важливою для всіх учнів; мультикультурна освіта є всеохоплюючою і глибокою; мультикультурна освіта є соціально справедливою; мультикультурна освіта є процесом; мультикультурна освіта є педагогікою критичного мислення [5, с. 346]. Тобто, якщо освітнє середовище включає в себе сукупність умов, в яких відбувається становлення, розвиток і освіти людини, то мультикультурне освітнє середовище забезпечує ще й культурне взаємозбагачення всіх суб'єктів освітнього процесу.

Підводячи підсумок, ми приходимо до висновку, що освітнє середовище, яке відповідає основним принципам мультикультурності, повинне володіти такими характеристиками, цінностями і психологічними особливостями, як: наявність умов для культурної самоідентифікації всіх суб'єктів освітнього процесу; позитивне ціннісне ставлення до різних культур; спрямованість на формування знань про культурне різноманіття світу; діалогічність; толерантність; відкритість для проникнення інших культур; рівні умови існування для представників всіх культур; готовність до мультикультурності взаємодії; чутливість до культурних особливостей суб'єктів освітнього процесу; спрямованість на аналіз різних моделей поведінки, обумовлених культурними відмінностями; спрямованість на формування навичок взаємодії з представниками різних культур; багатомовність; облік мультикультурного складу товариства при складанні навчальних програм, матеріалів і завдань. Для того, щоб освітнє середовище володіло такими якостями, необхідно, щоб педагог як суб'єкт педагогічної взаємодії приймав цінності мультикультурної освіти і вмів їх втілювати в процесі педагогічної взаємодії.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері ми відносимо необхідність розробки методик спеціальної підготовки майбутніх педагогів до роботи в мультикультурному освітньому середовищі.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Костикова Л. П. Лингвокультурология как один из компонентов системы поликультурного образования / Л. П. Костикова // Психолого-педагогический поиск. – 2009. – № 1 (9). – С. 55-64. / Kostikova L. P. Lingvoculturologiya kak odin iz componentov sistemu polikulturnogo obrazovaniya (Cultural linguistics as one of the components of multicultural education), 2009, № 1 (9), P. 55-64. [in Russian].
2. Крылова Н. Б. Новые ценности образования: тезаурус для учителей и школьных психологов / Н. Б. Крылова. – 1995. – Выпуск 1. / Krulova N. B. Novue cennosti obrazovaniya (New values of education), 1995. 1. [in Russian].
3. Назарова Р. В. Формирование компетентности педагогов в сфере эстетического воспитания в мультикультурном образовательном пространстве / Р. В. Назарова, Т. В. Миронова // Вестник АГТУ. – 2006. – № 5 (34). – С. 312-315. / Nazarova R. V. Formirovanie competentnosti pedagogov v sfere esteticheskogo vospitaniya v multikulturnom obrazovatelnom prostranstve (Formation of teachers competence in the field of aesthetic education in a multicultural educational area), 2006, № 5 (34), PP. 312-315. [in Russian].
4. Шафрикова А. В. Мультикультурный подход в обучении и воспитании школьников: автореф. дис... канд. пед. наук / А. В. Шарфикова. – Казань, 1998. – 13 с. / Sharfikova A. V. Multikulturnuy podhod v obuchenii i vospitaniy shkolnikov (Multicultural approach in training and educating of students), 1998, 13 p. [in Russian].
5. Nieto S. Affirming diversity: the sociopolitical context of multicultural education [Text] / S. Nieto. – Boston: Pearson Allyn& Bacon, 2004. – 464 pp. [in English].
6. Tiedt P. L. Multicultural teaching: a handbook of activities, information, and resources [Text] / P. L. Tiedt, I. M. Tiedt. – Boston: Pearson/A&B, 2005. – 406 pp. [in English].
7. Thomas H., Interkulturelles lernen im schuleraustausch. saarbrucken. – Fort Lauderdale, 1988. – p. 53 [in English].

Дата надходження статті: «08» листопада 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «17» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Єрмакова С. – доктор педагогічних наук, професор
Кадієвська І. – доктор філософських наук, професор

Глотова Ірина – викладач циклу гуманітарних дисциплін Одеського автомобільно-дорожнього коледжу Одеського національного політехнічного університету, кандидат філологічних наук, e-mail: irinaodessa@ya.ru

Glotova Irina – teacher of the cycle of humanitarian disciplines of Odesa College of Civil Engineering and Architecture of Odesa National Polytechnic University, candidate of philological sciences, e-mail: irinaodessa@ya.ru

Цитуйте цю статтю як:

Глотова І Мультикультуралізм як ціннісна орієнтація сучасної освіти / Ірина Глотова // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 25–29.

Cite this article as:

Glotova I. Multiculturalism as Value Orientation of Modern Education, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 25–29.

УДК 371.132.036(045)

АЛЛА ГРИГОР'ЄВА,

викладач

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

ALLA HRYHORIEVA,

teacher

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

orcid.org/0000-0003-2994-2555

**Експлікація понять «творчість» та «творча особистість»:
психолого-педагогічний аспект**

**Explication of the Terms «Creativity» and «Creative Personality»:
Psychological-Pedagogical Aspect**

У статті висвітлено психолого-педагогічні основи формування понять «творчість» та «творча особистість». Акцентовано увагу на дослідженні творчості як процесу поєднання двох підходів: процесуального – дослідження фаз, станів та результатів перетворення предмета творчості та особистісного – дослідження суб'єкта творчої діяльності, його потреб, мотивів, знань, умінь, навичок, властивостей, самосвідомості, емоцій, почуттів. Визначено багатоплановість вище зазначених дефініцій, що зумовлюється змістом таких категорій як «активність», «діяльність», «вид діяльності», «тип діяльності», «форма», «процес». Запропоновано різні аспекти феноменології творчості, що відображені в поняттях творчого потенціалу, творчих можливостей, творчого мислення, творчої свідомості, творчої діяльності, творчої праці, творчої особистості.

На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури визначено сутність творчого процесу, його специфіка, фази розвитку, встановлено зв'язки творчості з психологічними якостями особистості. Подано інформацію про вітчизняні та зарубіжні теорії та концепції механізму творчості, напрями дослідження творчої особистості. Зокрема звернено увагу на психологічну структуру творчої особистості, її індивідуально-психологічні характеристики.

Ключові слова: *творчість, творчий процес, творча особистість, психологічна структура творчої особистості, характеристики творчої особистості.*

The article deals with the psychological-pedagogical approaches to the interpretation of the concepts «creativity» and «creative personality». The attention is focused on the research of creativity as a process of combination of two approaches: procedural – study of the phases, states and results of transformation of the object of creativity, and personal – study of the subject of creative activity, its needs, motives, knowledge, skills, expertise, properties, self-consciousness, emotions, feelings. Multiple-level system of the above mentioned definitions, which are stipulated by the content of such categories as «activity», «action», «kind of action», «type of action», «form», «process» has been mentioned. Different aspects of phenomenology of creativity, which are reflected in the notions of creative potential, creative abilities, creative thinking, creative consciousness, creative activity, creative work of the creative personality have been offered.

Based on the analysis of philosophical, psychological-pedagogical literature the essence of the creative process, its peculiarities, phases of development have been determine, the relations of creativity with the psychological qualities of the personality have been determined. The article gives information